

NOME DEI RITI PRINCIPALI

1 Rio della Trinita	xxviii Dall' albore	35 S. Marina preti	alla carita
ii Dei Saloni	xxix Rio mondo	36 S. Maria noua preti	36 S. Samuele pri que un traghe
iii Dei Spirito santo	xxx De palaze	37 S. Canziano e il traghe di mur. p.	bucca a san barnaba
iiii De san Vio	xxxi Dei fobiani	38 S. Gio: grisa coma preti	38 S. Giouane de rialto pri.
v De san Trovaso	xxxii Della pietra	39 S. Andrea de rialto preti	39 S. Nicolo de rialto preti
vi De san bafilio	xxxiii Dell' arsenale	40 S. Cassan preti	40 S. S. Spirito preti que un traghe
vii De santa maria maggiore	xxxiiii De castello	41 S. Siluestro preti que un traghe	che buca a san marco
viii Della nova	xxxv De san marco	42 S. Agnese preti	42 S. Agnese preti
ix Rio marin	xxxvi De san marco	43 S. S. Spirito preti	43 S. S. Spirito preti
x De san giouanne decola	xxxvii De san marco	44 S. S. Spirito preti	44 S. S. Spirito preti
xi Della fregata	xxxviii De san marco	45 S. S. Spirito preti	45 S. S. Spirito preti
xii Delle due torre	xxxix De san marco	46 S. S. Spirito preti	46 S. S. Spirito preti
xiii De san giacomo	xl De san marco	47 S. S. Spirito preti	47 S. S. Spirito preti
xiiii Della boccaria	xli De san marco	48 S. S. Spirito preti	48 S. S. Spirito preti
xv De san filippo	xlii De san marco	49 S. S. Spirito preti	49 S. S. Spirito preti
xvi Della madona	xliiii De san marco	50 S. S. Spirito preti	50 S. S. Spirito preti
xvii De san polo	xliiiii De san marco	51 S. S. Spirito preti	51 S. S. Spirito preti
xviii Della fregata	xlv De san marco	52 S. S. Spirito preti	52 S. S. Spirito preti
xc Da ca fochari	xlv De san marco	53 S. S. Spirito preti	53 S. S. Spirito preti
xc De san marco	xlv De san marco	54 S. S. Spirito preti	54 S. S. Spirito preti
xc De san marco	xlv De san marco	55 S. S. Spirito preti	55 S. S. Spirito preti
xc De san marco	xlv De san marco	56 S. S. Spirito preti	56 S. S. Spirito preti
xc De san marco	xlv De san marco	57 S. S. Spirito preti	57 S. S. Spirito preti
xc De san marco	xlv De san marco	58 S. S. Spirito preti	58 S. S. Spirito preti
xc De san marco	xlv De san marco	59 S. S. Spirito preti	59 S. S. Spirito preti
xc De san marco	xlv De san marco	60 S. S. Spirito preti	60 S. S. Spirito preti
xc De san marco	xlv De san marco	61 S. S. Spirito preti	61 S. S. Spirito preti
xc De san marco	xlv De san marco	62 S. S. Spirito preti	62 S. S. Spirito preti
xc De san marco	xlv De san marco	63 S. S. Spirito preti	63 S. S. Spirito preti
xc De san marco	xlv De san marco	64 S. S. Spirito preti	64 S. S. Spirito preti
xc De san marco	xlv De san marco	65 S. S. Spirito preti	65 S. S. Spirito preti
xc De san marco	xlv De san marco	66 S. S. Spirito preti	66 S. S. Spirito preti
xc De san marco	xlv De san marco	67 S. S. Spirito preti	67 S. S. Spirito preti
xc De san marco	xlv De san marco	68 S. S. Spirito preti	68 S. S. Spirito preti
xc De san marco	xlv De san marco	69 S. S. Spirito preti	69 S. S. Spirito preti
xc De san marco	xlv De san marco	70 S. S. Spirito preti	70 S. S. Spirito preti
xc De san marco	xlv De san marco	71 S. S. Spirito preti	71 S. S. Spirito preti
xc De san marco	xlv De san marco	72 S. S. Spirito preti	72 S. S. Spirito preti
xc De san marco	xlv De san marco	73 S. S. Spirito preti	73 S. S. Spirito preti
xc De san marco	xlv De san marco	74 S. S. Spirito preti	74 S. S. Spirito preti
xc De san marco	xlv De san marco	75 S. S. Spirito preti	75 S. S. Spirito preti
xc De san marco	xlv De san marco	76 S. S. Spirito preti	76 S. S. Spirito preti
xc De san marco	xlv De san marco	77 S. S. Spirito preti	77 S. S. Spirito preti
xc De san marco	xlv De san marco	78 S. S. Spirito preti	78 S. S. Spirito preti

DELLE COSE PIU NOTABILI

111 Arsenale nuovo	132 Sepulcro manache	149 La casa di castello et e di legno
112 Arsenale vecchio	133 La pietra	150 Il ponte di baretieri su la mar zaria
113 Torna dell' arsenale	134 La celsa monache	151 Il ponte di rialto e di legno o molte
114 Il signor barbolomio coglione	135 S. Francesco della magna frati	botteghe sopra dall' via et l'altra
115 La bocca della mar zaria sotto il relogo	136 S. Giouan de furlani priorado	parte et si apre due parte
116 Le due colonne dove sta la iustitia	137 S. Giorgio di greci preti greci	152 Il ponte da canarego e di legno
117 Il campall di san marco	138 S. Lorenzo monache	153 Campallo.
118 La percuraria noua de san marco	139 S. Zaccaria monache	
119 La casa	140 S. Gioane polo frati	
120 La pesaria di san marco	141 S. Nicola grande de san marco	
121 S. Nicola grande de san marco	142 S. Gio: lat: can monache	
122 S. Gio: lat: can monache	143 La scana da mare	
123 S. Iustina monache	144 Ghetto dove stano li ebrei	
124 S. Lucia monache	145 Le case da ca moro	
125 S. S. Spirito monache	146 Berzaglio dove si esercitan li bobar dieri	
126 S. S. Spirito monache	147 S. Caterina monache	
127 S. S. Spirito monache	148 S. Maria della valuerde detta la	
128 S. S. Spirito monache	misericordia scuola grade et priorado	
129 S. S. Spirito monache	149 S. Maria dell' orto frati	
130 S. S. Spirito monache	150 S. Aluise monache	
131 S. S. Spirito monache	151 Iherui frati	
132 S. S. Spirito monache	152 S. Hieronimo monache	
133 S. S. Spirito monache	153 S. Iob frati	
134 S. S. Spirito monache	154 S. S. Spirito monache	
135 S. S. Spirito monache	155 S. S. Spirito monache	
136 S. S. Spirito monache	156 S. S. Spirito monache	
137 S. S. Spirito monache	157 S. S. Spirito monache	
138 S. S. Spirito monache	158 S. S. Spirito monache	
139 S. S. Spirito monache	159 S. S. Spirito monache	
140 S. S. Spirito monache	160 S. S. Spirito monache	
141 S. S. Spirito monache	161 S. S. Spirito monache	
142 S. S. Spirito monache	162 S. S. Spirito monache	
143 S. S. Spirito monache	163 S. S. Spirito monache	
144 S. S. Spirito monache	164 S. S. Spirito monache	
145 S. S. Spirito monache	165 S. S. Spirito monache	
146 S. S. Spirito monache	166 S. S. Spirito monache	
147 S. S. Spirito monache	167 S. S. Spirito monache	
148 S. S. Spirito monache	168 S. S. Spirito monache	
149 S. S. Spirito monache	169 S. S. Spirito monache	
150 S. S. Spirito monache	170 S. S. Spirito monache	
151 S. S. Spirito monache	171 S. S. Spirito monache	
152 S. S. Spirito monache	172 S. S. Spirito monache	
153 S. S. Spirito monache	173 S. S. Spirito monache	
154 S. S. Spirito monache	174 S. S. Spirito monache	
155 S. S. Spirito monache	175 S. S. Spirito monache	
156 S. S. Spirito monache	176 S. S. Spirito monache	
157 S. S. Spirito monache	177 S. S. Spirito monache	
158 S. S. Spirito monache	178 S. S. Spirito monache	
159 S. S. Spirito monache	179 S. S. Spirito monache	
160 S. S. Spirito monache	180 S. S. Spirito monache	
161 S. S. Spirito monache	181 S. S. Spirito monache	
162 S. S. Spirito monache	182 S. S. Spirito monache	
163 S. S. Spirito monache	183 S. S. Spirito monache	
164 S. S. Spirito monache	184 S. S. Spirito monache	
165 S. S. Spirito monache	185 S. S. Spirito monache	
166 S. S. Spirito monache	186 S. S. Spirito monache	
167 S. S. Spirito monache	187 S. S. Spirito monache	
168 S. S. Spirito monache	188 S. S. Spirito monache	
169 S. S. Spirito monache	189 S. S. Spirito monache	
170 S. S. Spirito monache	190 S. S. Spirito monache	
171 S. S. Spirito monache	191 S. S. Spirito monache	
172 S. S. Spirito monache	192 S. S. Spirito monache	
173 S. S. Spirito monache	193 S. S. Spirito monache	
174 S. S. Spirito monache	194 S. S. Spirito monache	
175 S. S. Spirito monache	195 S. S. Spirito monache	
176 S. S. Spirito monache	196 S. S. Spirito monache	
177 S. S. Spirito monache	197 S. S. Spirito monache	
178 S. S. Spirito monache	198 S. S. Spirito monache	
179 S. S. Spirito monache	199 S. S. Spirito monache	
180 S. S. Spirito monache	200 S. S. Spirito monache	

tam magnitudine, & vastitate sua, ut pleraque alia, quam ornatu insigni, & in primis augustum. Quod si primum ingrediare, crucis figuram præferre videatur: cuius anguli in altissimas confurgunt testudines. Quarum fastigia, ut reliqua templi facies, plumbeis tegulis operata, ad centum viginti stadia, ex alto ad urbem nauigantibus inter eminentissima vrbis ædificia occurrant. Superbissimi ad id fornices, mira inter se arte cœnantes, totam molem fulciunt. Illud non possum non vehementer admirari, vnde tanta vis auri Venetis ipsis adfuerit, quod tanto operi impenderent. Nam quicquid operis est, à media templi parte purissimo fulget auro, quod nulli suo opere. ita variatum est, ut quocunque oculos vertas, in sine in primis occurat: Recedunt tantum in ipso testudinum connexu Græcæ operis vetustissimæ imagines mæsta quadam venerabilique præsentia, horrorem cum religione mixtum, spectantium animis inferentes. Quod si ad alias spectandas templi partes animum conuertas, marmoreæ vndique tabulæ, ad pavementum usque ipsum, varij marmoris occurrunt. Quæ tanto artificio sunt sibi adinuicem compositæ, ut eadem inter se similes videri possint. Sed illa quoque ipsa circum ædem marmoreæ ita distinctas, ut defatigato tibi iam cuncta perlustanti, quietem & oculi parent. Hic tibi pavementum liceat intueri, vermiculato opere, marmoreis frustis ita distinctum, ut tantum extruendi templi studium, in cæciliis merito tollas Columnæ verò complures parij lapidis, vel Tapisci, aut Numidici tibi interim assurgunt iure optimo admirabiles, cum duplici suggestu marmoreo, vnde Sacerdotes sæpè emineant. Sic enim cautum publico decreto fuerat, ut quicquid egregij operis Veneti ipsi nauigantes, quocunque terrarum ambirent, non dubitarent id ipsum Venetias deferre, ad æternam templi aurei memoriam, utque nulli impensæ omnino parcerent. Quod si ex templo egrediare, vestibulum ipsum subeas, quis per immortalitatem Deum, stupor non te inuadat? Cuius aurei fornices trecentis & amplius fulciuntur columnis, non magnitudine sua magis, quam colorum varietate conspicuis: intercolumnia, & quicquid in area ipsa operis est, cum ipso pavimento marmoreis tabulis pro rectorio renitet. Quod si superiorem vestibuli partem, ex area ipsa operis est, cum ipso pavimento marmoreis tabulis pro rectorio renitet. Quod si superiorem vestibuli partem, ex area ipsa operis est, cum ipso pavimento marmoreis tabulis pro rectorio renitet. Quod si superiorem vestibuli partem, ex area ipsa operis est, cum ipso pavimento marmoreis tabulis pro rectorio renitet.

lapide statuas, nudi genij: aliaque verò splendidissimi aspectus simulachra, suo quæque statu operibus inserta, miro quodam modo, ipsam primarum exornant intercapedinem. Idem opus excellentissimum, eademque speciosissimam materiam, tam dextrum, quam laeuum latus habet.

Hæc de vrbe plane admirabili.

De primis Venetiarum initijs, diuersa Historiographi tradunt. Sabellico Leander subscribit, prima huius inclyræ vrbis initia, in annum à C.N. CCCC. XXI. incidere, quo tempore fama iam erat sparsa, transgressuros Danubium Hunnos, Italiae inuadendæ causa. Itaque Aquileienses, & Patuini, ferocissimi hostis terrore, & ob vrbium suarum interitum, Adriatici Maris insulas fuga occuparunt, & initio in Riuum altum se recipientes, prima Venetiarum vrbis fundamenta iecerunt. Sitæ sunt in intimo sinus Adriatici recessu, insulas ferè LX. (adiectis tandem alijs duodenis) paruo inter se spatio distinctas, intercurrentibus euripis, continent. Quas à vehementiori Maris impetu, agger tenuis, litus vocant, artificio prouidæ naturæ, prætentus, tuetur. Is euruus, instar arcus, & ostijs quinque interruptus, quæ singula modicum portum efficiunt, nauigij & aquis marinis aditum in æstuarium præbent. Opportuna habet flumina, quibus res omnes, cum ad hominum vsum, necessitatemque, tum ad delicias ac voluptates vtilis, inuehantur, ut (quod dictu mirabile) in qua vrbe nihil ferè gignitur, in ea omnium maxima & incredibilis exuberet copia. Quare non immerito à Iafone, *L. Si insulam. ff. de verb. oblig.* paradysus deliciarum appellatur. Quid de piscium abundantia, de ædificiorum splendore, de sacratissimarum ædiuum ornamentis, de venerandorum Patrum prudentia, referam? non immerito ingenuè fatentur omnes, tam nobilem, tam illustrem, tam opulentam Rempublicam, Deorum immortalium nura fundatam, eorumque prouidentia, in hodiernum usque diem conseruatam esse. Quæ quidem, ad tantum maritimæ fortunæ culmen euecta fuit, ut Domina ac Regina Maris, ab omnibus semper habita, & ab Illustrissimo Ioanne Austriaco Cæsaris Caroli V. summi omnium imperatoris filio, ac Philippi Catholici, ac maximi Regis fratris, sit saluta eo tempore, quo anno superiore 1572. die 7. Octob. Augustini Barbarij Veneti, prudentissimis instructus consilijs, innumerabilem Turcarum exercitum fudit, vniuersam ferè classem cepit, ac tandem de immanissimo ac fedifrago hoste, in Epiro, ad Echinadas triumphauit. Innumera hic mortalium, varijs ex orbis partibus, corporum vario cultu, multitudo negotiatur. Ciuitas tota triplici ordine populi constat. Partij sunt, Ciues, & plebs artificum. Imperij ac Reipub. auctoritas apud Partios consistit, qui cum ipsam urbem, tum ciuitates oppidæque ditionis Venetæ, moderantur. Vrbis in regiones est diuisa senas, proinde sextaria vocant. Plebanicas congregationes habet 72. Cœnobio 43. quorum decem & septem conuentus monachorum sunt, quatuor & 20. virginum Fora habet coniuncta tri. In capite, quod litus spectat, columnæ peringentes binæ cernuntur. quarum vna D. Marci leoninum alatum signum, altera, D. Theodori statuam sustinet. In ipso intercolumnio, supplicia de condemnatis sumuntur. Exornatur forum sumptuosissimo ac mirabili templo D. Marci, è nobilissimo preciosissimoque marmore, non minore artificio quam sumptu constructum: cuius maximi & stupendi precij thesaurus, hoc loci explicari non potest. Integrò D. Marci corpore exornatur. Vicos tui diuidunt, at transitus vbique pontibus coniungitur, vel ligneis, vel lapideis, quorum in vniuersum, tam publici, quam priuati, CCCC. censentur. Nauicularum numerus, quibus ciuitas peragitur, 8. millium amplius esse putatur. Est etiam intra vrbis ambitum Nauale, locus mœnibus vndique validis munitus, & cum opportunis ad custodiam turribus quem Arsenalis nominant. In quo perpetuò CCCC. occupantur homines, triremibus, ijsque rebus, quæ ad nauigationem requiruntur, conficiendis intenti, quorum stipendia M. CC. in hebdomadam aureorum numerum sunt. In ipso nauali, nauium longarum, quæ in pontibus, ad omnem occasionem paratæ perpetuo sunt, numerus, ad CC. est, præter alia nauigia minora, vnde vires, opesque, & amplitudo rei Venetæ, quæ profectò nunc Italici nominis gloria, decusque sola est, facile possunt intelligi. Præpotentem hanc urbem eiusque ditiones ac regna, Centuriones, atque Tribuni, ad annum Christi Septingentesimum gubernarunt, deinde Ducis auctoritate administrari cepit. Qui tam subtili fortitione eligitur, nullus ut ambitiosus, vanæque gloriæ cupidus. in tantam se dignitatem intrudere queat. Sed quid plura? Certe de hac velut omnium vrbium domina ac regina dici potest quod Macrobius in l. Saturnal. de Marone his verbis scribit: Eius, inquit, gloria hæc est, ut nullius laudibus crescat, nullius vituperatione minuatur. Cumque doctissima, eruditissimorum virorum scripta, de amplissima Venetorum Rep. literarum monumentis sint tradita, à longiore eius enarratione nunc abstinere, auidumque Lectorem ad Leandri Italiam, ad Egnatium, & ad Danielis Barbari Commentaria, quibus Vitruuij de Architectura libros illustrauit, remitto. Qui hunc in modum de Venetorum vrbe scribit: Erant, inquit, olim in vrbe Romana Theatra, & Circi, & amphitheatra, nunc vrbes ipsæ tota theatra sunt, & Circi, & amphitheatra. Videbantur illæ moles ingentes, quoniam magnitudo illarum videntibus imminerebat. At oppida & munimenta nostrorum ideo maiora illis, & præstantiora sunt, quia vel animo metiuntur, vel ambitu, & circumitione mensurantur. Cæterum, me ab his nationibus auocant amplitudo Venetorum naualis, triremium, & nauium apparatus, instrumentorum omnium copia, tormentorum & machinarum multitudo, munitionum, & armorum omnis generis thesaurus, infinitorum artificum series, rerum ordo, facilis vsum, promptaque ad omnes necessitates expeditio. Quæ omnia maritimæ rei præstantiam, & excellentiam illis merito tradidere. Nolo autem quod illius loci admiratione capiamur, propterea quod res, mira omnibus aduenis, & hospitibus videatur, sed propterea, quod illa à re longè admirabiliore originem ducit, quam maximè optare non habentes, & summa cura seruare habentes debent. Diuturna, & inuiolata Reip. libertas eam peperit amplitudinem, vsumque rerum maritarum, & præclaræ occasionis fecerunt, ut eæ copiarum cum ciuitatis, Genio quasi succrescente, ad eam dignitatem, & maiestatem peruenerint. Quare constare omnibus illud debet, nulla vi, nulla facultate quippiam breui effici posse, in quo tempus ius suum exercet, vnde non tam magni & ampli Imperij, quam libertæ & perpetuæ administrationis opus illud est. Quod si gladiatores & belluæ, in arenam, histriones in scenam, quadrigæ in circos non inducuntur, in Venetorum tamen nauali acquirendarum prouinciarum & regionum rutandarum apparatus extruitur, & alijs illis nocendi voluntas cohibetur, & quemadmodum eius vrbis securitatem diuina prouidentia architectata est, vnde nec mœnia, nec portus habet, ita, quicquid homines pulchri fecerunt, ab eadem prouidentia ducti, fecerunt. Accessit eò charitas, quam ciues erga patriam habuere, cum in ea ornanda, & amplificanda, nulli periculo, nulli vnquam labori pepercerint. Vnde in eo loco, & rerum copiarum, & ordo mirabilis videtur, ut vno oculi ictu, quicquid ad instruendam iustam classem opus est, facillimè educatur. Vela, remos, funes, anchoras, tormenta, machinas, organaque omnia, vnico nutu in eductas triremes imposta videres. Memorabile est, quod Egnatius l. 6. c. 5. de magnifico Venetorum templo prodidit. Veneti, inquit, Sebastiani Ciani Ducis auspicio, cum ex alijs orbis partibus extruendis nouis ædificijs insignes præfectos, tum ex Constantinopolitana vrbe, vnum amplissimis præmijs inuiterunt, qui omnium iudicio, omnibus alijs, ea tempestate, præferrebat, ut auream D. Marci ædem, omnium quæcunque extarent celeberrimam, ab ipsis fundamentis extrueret. Quod cum Græcus homo præstiturum sese polliceretur, ea tamen conditione, ut absoluto ab se opere, ad æternam sui memoriam, pateretur Dux ipse senatusque in oculatissima templi parte, statuam marmoream sibi poni: non dubitauit cianus Dux ipse, & patres id pro certo pollice: inchoato igitur ab se opere, quum iam præcipuam templi partem absoluisset, quum Dux & reliqui Patres adessent, nimia quadam ingenij leuitate, elabi sibi ex ore passus est, se quidem multo celebrius templum ipsum fuisse extructurum, nisi inter ipsum opus occurrissent plura, quæ illum prudentiorem fecissent. Ad quem subridens Dux, Nec nos, inquit, contra, omnia, quæ de statua petieras, integra tibi dabimus. Quare illi in vestibuli fronte marmoream statuam collocarunt, manu ad os obiecta, quasi illum dicti sui pœniteret. Illud interim, hoc in loco præterire minimè possum, templi ipsius apparatus tantum, talemque hodie extare, ut nemo sit, qui quum omni diligentius perlustrarit, non fateatur omnibus antiquissimis operibus & recentioribus cum ipsa Tarpeia arce esse anteferendum. Quod etiam pateregon videri multis possit, non dubitem tamen plures fore, quibus quàm gratissima templi ipsius sit futura explicatio. Est igitur templum ipsum, non